nutím. Propuštění má místo, byla-li žena jen podmínečně bez vysvědčení přijata vzhledem k jinému naléhavému případu (nežli porodu). Bezplatně zaopatřované šestinedělky musí býti odeslány do nalezince a tam konati službu kojných; od služby této osvobozeny jsou šestinedělky nemocné a ty, jichž dítky zemřely před odchodem jich z porodince, nebo které béřou své dítky do vlastního bezplatného ošetřování.

Cizinky, pokud to možno jest, poslati jest i s dětmi jejich do otčiny jejich (dek. dv. kanc. ze dne 7. ledna 1836 sv. 64 sb. zák. pol. č. 7; ostatně viz čl.: »Nalezince a Nemocnice«).

Porotci.

I. Pojem.

Porotci jsou soudcové z lidu státem povolaní a přísahou vázaní účastniti se jakožto sbor (lavice porotců) společně se sborem soudců-právníků hlavního přelíčení a rozhodnutí ve věcech trestních tím způsobem, že výrokem svým, který tvoří základ rozsudku soudního, rozhodují o vině obžalovaného. Zmíněným rozdělením úlohy liší se porotcové od šefů, jichž činnosť je s činností soudců právníků nejen společna, nýbrž dokonce totožna. Porotcové určují se dílem výběrem dílem losem (viz dole); jich rozhodnutí sluje výrokem porotčím na rozdíl od rozhodnutí soudního, rozsudku. Lavice porotců a soudní dvůr, před nimiž se odbývá hlavní přelíčení, tvoří dohromady soud porotní.

II. Historický vývoj soudů porotních.

Soudy porotní vznikly v Anglii, kde již od staletí jak civilní tak i trestní pravomoc vykonávají, jsouce institucí čistě národní, jejíž moc recepce žádného cizího práva zlomiti nedovedla. Ač byli institucí čistě právní, domohly se přece poroty vlivu politického, poněvadž nalezání práva zástupci samého národa nejlepší ochranu svobody občanské zabezpečilo. Francouzská revoluce zavedla 1791 poroty ve Francii, jenže dopustila se při tom chyby neblahé pro celý další vývoj ústavu tohoto na pevnině. Směšujíc totiž zmíněné důsledky politické se zásadou zařízení přihlížela k porotcům předkem co zástupcům soudcovské moci národa a dle toho věc upravila způsobem této instituci co instituci právní neodpovídajícím. Tento náhled zachoval si vrchu ještě dlouho po tom při zavádění porot v Rakousku a Německu. U nás byly zavedeny poroty tr. řádem z r. 1850, ale již tr. řádem z 1853 zase odstraněny. Příčinou toho nebyly snad nepříznivé výsledky zkušeností nabyté, nýbrž obrat ve směru politickém. Státní zákl. zák. ze dne 21. prosince 1867 o moci soudcovské (čl. 11) ustanovil však opětně, že při zvláště těžkých zločinech, jež v zákoně označeny buďtež, dále při všech politických obsahem tiskopisu spáchaných zločinech a přečinech mají rozhodovati o vině obžalovaného poroty. Tato zásada provedena byla nejprve zák. ze dne 9. března 1869 č. 32 ř. z., jímž byly zavedeny poroty pro věci tiskové. Leč v této podobě jevil se soud porotní ve skutečnosti jako instituce čistě politická, a nelze se diviti, že ho bylo zneužíváno k účelům stranickým a že se tehdá celkem neosvědčil. Tím větší je zásluha Glaserova, který nedav se svésti zkušenostmi nabytými spatřoval nejlepší cestu k nápravě v pojetí instituce této do nového tr. řádu a v rozšíření oboru působnosti porotců arciť v mezích státním zákl. zák. vytčených. Dnes rozhodují porotní soudy nejen o politických neb obsahem tiskopisu spáchaných zločinech a přečinech, nýbrž i o všech zločinech, na něž uvalen trest nejméně pětiletého žaláře.

II. Význam porot pro trestní soudnictví.

Protivníků porotám hned od jich přenesení na pevninu nikdy nechybělo. Bylo zejména vytýkáno — nehledě k námitkám rázu politického — že je možné zneužiti poroty k účelům stranickým, že jsou porotcové snadno přístupni vlivům, takže mohou způsobiti vynešení rozsudku nesprávného, poukazováno dále na složitost celého aparátu hlavně však na umělost, pokud se týče kladení otázek, jakož i na nedostatek pochopení porotců pro řešení otázek právních. Výtky tyto jsou arciť do jisté míry oprávněny, avšak pokud laikové mohou podíl bráti v činnosti zákonodárné a pokud se neprokáže, že soudcové-právníci méně vražd justičních zaviní a že žádnému vlivu zejména s míst vyšších nepodléhají, nedokazuje se zmíněnými výtkami nic jiného, než že žádné zařízení vad prosto není. Avšak proti těmto nedostatkům jsou přednosti soudů porotních v převaze. Zejména tu sluší uvésti: Prost jsa zpravidla předpojatosti a předsudku řeší porotce jednotlivý případ, kontroluje byť i bezděky soud. Zásady bezprostřednosti řízení a volného uvažování důkazu obsáhlejší měrou k platnosti se přivádějí, cit právní v národě se šíří a sesiluje, důvěra v nestranné vykonávání trestní pravomoci stále stoupá. Zejména dotknouti se sluší dále i politické stránky tohoto zařízení, které fakticky zaručuje svobodu osobní, ač nikdy nesmí se přehlédnouti, že porota je předkem instituce právní a že již pro přednosti, které co taková vykazuje, schvalována býti musí. Kdyby porotci před soudci právníky jiné přednosti neměli, než že sledují vývody zástupců obou s napjatou pozorností a vnímavostí, bylo by již zařízení toto ceny značné. Prozrazuje to však málo porozumění, chce-li někdo frásemi (jako zpátečnictví a anachronismus anglický) instituci tuto zlehčiti. Mnohými z vytčených předností honosí se arciť i šefové, avšak přes to sluší porotě přednosť dáti, poněvadž zvláštní hodnota živlu laického více vyniknc, ponechá-li se mu vlastní samostatný obor působnosti. Zneužití poroty k účelům stranickým lze zameziti, pokud by tím náležité vykonávání spravedlnosti trvale bylo ohroženo zvláštními opatřeními, jichž však užiti sluší jen přechodně a jen pokud toho nevyhnutelně potřeba (viz níže).

III. Povolání porotců k úřadu.

Toto děje se předkem výběrem ze všech k úřadu tomuto způsobilých osob a pak vylosováním z těchto vybraných. Tím se přihlíží jednak k náležité inteligenci, jednak ukládá se i náhodě jistý úkol.

A. Osobní náležitosti.

1. Způsobilost (§ 1 zák. ze dne 23. května 1873 č. 121 ř. z.). Způsobilými jsou všichni rakouští státní občané mužského pohlaví, kteří dokonali 30. rok věku svého a jsou čtení i psaní znalí a v obci, v níž se zdržují, nejméně rok bydlí a na přímých daních (bez přirážek) nejméně 10 zl. (výminky viz níže) v místech pak, kde je více než 30.000 duší, nejméně 20 zl. platí. Dále bez ohledu na výši daně advokáti, notáři, profesoři a učitelé na školách vysokých a středních, neb kdož dosáhli hodnosti doktorské na některé tuzemské universitě. Nezpůsobilými jsou (§ 2 cit. z.) ti, kdož následkem vad tělesných neb duševních povinnostem porotcům uloženým dostáti nemohou, kdož nejsou v plném požívání práv občanských, kdož jsou v trestním vyšetřování ve stavu obžalovanosti, kdož odbývají si trest, konečně všichni ti, kdo jsou následkem odsouzení trestního z volitelnosti do obecního zastupitelstva vyloučeni.

2. Důvody sprošťující (§ 3 cit. z.). K úřadu porotce povoláni býti nemají skutečně sloužící státní úředníci vyjímaje profesory a učitele na školách vysokých a středních, v aktivní službě vojenské se nacházející neb dočasně dovolené osoby stálého vojska, námořnictva neb zemské obrany a osoby vojenské v § 1 č. 2 zák. ze dne 20. května 1869 č. 78 ř. z. uvedené, duchovní náboženských společností zákonem uznaných, učitelé na školách obecných, zřízenci poštovní, železniční, telegrafní a podniků paroplavebních.

3. Důvody osvobozující (§ 4 cit. z.). Osvobozeny jsou a sice pro vždy osoby překročivší 60. rok věku svého, členové sborů zákonodárných pro dobu zasedání, osoby neaktivní, avšak k vojenským cvičením povolané pro tento čas, dvorští zřízenci, veřejní profesoři a učitelé, lékaři, ranhojiči a lékárníci, pokud představený úřadu neb obce potvrdí, že jich pohřešovati nelze, konečně každý, kdo porotcem byl, až do konce nejbližšího roku osvobození požívá.

B. Sdělávání seznamů.

1. Seznam prvotní (§§ 5—10 cit. z.). Všechny osoby, jež dle pravidel shora zmíněných jsou povolány k úřadu porotčímu, pojmou se v abecedním pořádku do seznamů, jež každoročně v září sdělává obecní představený s 2 členy obecního zastupitelstva. Tento seznam (seznam porotní) buď nejméně po 8 dní vyložen ku všeobecnému nahlédnutí; každému je možno během této lhůty písemné nebo protokolárně odpor u starosty vznésti z důvodu, že byly opomenuty osoby, které do seznamu pojati slušelo, aneb v téže lhůtě přivésti k platnosti důvod osvobozující. O obojím rozhoduje pak zmíněná komise obecní. Opravený seznam se všemi spisy týkajícími se odporů a žádostí za osvobození zašle starosta obecní do konce září okresnímu hejtmanovi, který seznam zkouší a po případě k opravě zpět vrátí. Všecky seznamy prvotní každého okresu (i se spisy) zašle okresní hejtman presidentu sborového soudu I. stolice, označiv osoby, které vzhledem k jich osobním vlastnostem po případě znalosti jazykové obzvláště jeví se způsobilými pro úřad porotčí. V městech s vlastním statutem obstará arciť i to co jinak okresnímu hejtmanu přísluší, představený obce.

2. Seznamy roční (§§ 11—16 cit. z.). Ze seznamů prvotních sdělává komise seznamy roční vybírajíc a sestavujíc osoby k úřadu porotčímu nejzpůsobilejší a nejvhodnější. Komise tato sestává z presidenta sborového soudu I. stolice, ze 3 soudců jím povolaných a 3 důvěrníků (jež nesmí býti státními úředníky). Komise rozhoduje většinou hlasů s vyloučením prostředku opravného a sice předkem o stížnostech proti seznamům prvotním a obstará po případě nové zápisy do seznamů těchto. Na to sdělá komise seznamy roční tím způsobem, že sestaví osoby nejzpůsobilejší a nejvhodnější v seznamu prvotním zanesené do seznamu hlavního a současně zhotoví seznam doplňovací a sice z osob v sídle soudu porotního neb v nejbližším jeho okolí bydlících.

Představení úřadů a obcí jsou povinni důvody nezpůsobilosti a důvody vylučující během roku nastalé oznámiti presidentu sborového soudu I. stolice, který též o případných dodatečných důvodech osvobozujících rozhoduje.

3. Seznamy služební (§§ 17—19). Z obou seznamů ročních sdělá se vždy 14 dní před početím porotního zasedání služební listina pro toto zasedání tak, že se vylosuje 36 hlavních a 9 náhradních porotců. Vylosování děje se 2 soudci sborového soudu I. stolice v přítomnosti státního

zástupce a člena advokátní komorou vyslaného. Hlavní roční seznam musí obsahovati nejméně 54, doplňující 14 jmén, jinak buďtež na tento počet ze seznamu prvotního doplněny.

4. Sestavení lavice porotců. Vylosovaní porotci hlavní a náhradní buďtež 8 dní před početím zasedání porotního presidentem sborového soudu I. stolice písemně do vlastních rukou a s poukázáním na následky nedostavení se k sezení pozváni (§ 20 cit. z.). Zasedání porotní jsou jednak řádná, totiž každý třetí měsíc, ve Vídni každý měsíc a v určitých městech každý druhý měsíc, jednak mimořádná, totiž dle potřeby svolávaná (§ 297 tr. ř.). Soud porotní sestává jednak ze 3 soudců (z nichž jeden je předsedou) a zapisovatele (soudní dvůr), jednak z 12 porotců (lavice porotců) (§§ 300 a 30 tr. ř.). Lavice porotců sestavuje se bezprostředně před početím hlavního přelíčení a sice pro každý trestní případ zvlášť v sezení neveřejném u přítomnosti žalobce, soukromého účastníka, obžalovaného, obhájce a pozvaných 36 hlavních a 9 náhradních porotců. Dostaví-li se méně než 30 hlavních porotců, doplní se počet ten vylosováním z 9 porotců náhradních (§§ 304 a 305 tr. ř.). Po tom dotazuje se předseda (opomenutí toho jest zmatkem) všech stran i porotců, nestává-li ohledně některého porotce nějaký důvod vylučující. (Tento důvod zmatečnosti týká se však jen opomenutí zmíněné otázky, nikoliv počtu 30 porotců; rozh. kas. s. sb. č. 744.) O důvodech vyloučení rozhoduje soud (§ 306 tř. ř.). K sestavení lavice porotců lze přikročiti (nemá-li býti řízení zmatečným), jen když přítomno je nejméně 14 nevyloučených porotců, leč že by osoby, požívající práva zamítacího, s menším počtem se spokojily (§ 307 tr. z.). Právo porotce zamítnouti přísluší žalobci a obžalovanému a sice může každý z nich polovici počtu 12 převyšujícího zamítnouti, při čísle lichém zamítá obžalovaný o jednoho více. Více žalobců neb obžalovaných vykonává právo zamítací společně a sice v pořadu buď umluveném neb losem určeném. Zamítnutí spoluoprávněným je platným a platí pro všechny (§ 308 tr. ř.). Bylo-li vytaženo z osudí 12 porotců, aniž byli zamítnuti způsobem naznačeným, aneb je-li jen tolik jmen v osudí, kolik se jich na počet 12 nedostává, jest lavice porotců sestavena (§ 309 tr. ř.). Dá-li se předvídati, že hlavní přelíčení bude déle trvati, vylosují se po 12 hlavních porotcích 1 až 2 porotcové náhradní (§ 310 tr. ř.), takže se jich vylosuje místo 12 13 neb 14, z nichž prvních 12 jsou porotcové hlavní, ostatní porotcové náhradní. Tito nastupují na místo některého porotce hlavního, jestliže by jej nějaká náhlá překážka zašla. I porotcové náhradní musí býti přítomni celému líčení bez přerušení a nastupují, je-li některému porotci hlavnímu bráněno býti přítomnu celému líčení až do výroku poroty, na jeho místo a sice tím pořadem, jakým byla jich jména vytažena. I oni přísahu skládají i jim přísluší právo otázky klásti a mohou též navrhovati důkazy sloužící k objasnění rozhodných okolností (§ 315 tr. z.). Nesmí však, leč že by nastoupili na místo některého porotce hlavního, účastniti se porady porotců hlavních, ba dle § 327 tr. ř. nesmí ani býti přítomni při hlasování porotců hlavních. Bylo-li by třeba více než 2 náhradníků, musí řízení ihned býti přerušeno a před novým soudem porotním opětováno.

Je-li mezi vylosovanými porotci takový, jenž dle zák. o sestavení porotců do seznamu původního pojat býti nesměl, není to již důvodem zmatečnosti (rozh. kas. s. č. sb. 25). Když byla lavice porotců sestavena, za-

ujmou porotci v pořadu, v jakém byli vylosováni, svá místa, načež je předseda, po vyvolání věci a zjištění osobních poměrů obžalovaného, do přísahy vezme a způsobem v § 313 tr. ř. předepsaným osloví. Jen ti, jichž vyznání přísahu zakazuje, podáním ruky plnění povinnosti slibují (§ 313 tr. ř.). Okolnost, že lavice porotců nebyla náležitě obsazena, neb že nebyli všichni porotci celému jednání, jež výroku poroty předchází, přítomni aneb že zúčastnil se rozhodnutí porotce dle pravidel zhora dotčených (§ 306 tr. z.) vyloučený, může býti příčinou zmatečnosti (§ 344 č. 1 tr. ř.).

IV. Právní postavení porotců.

1. Vůbec: Povinnost převzíti úřad porotce je pro osoby k tomu povolané státní povinností občanskou a zároveň vzhledem k náležitostem k tomu žádaným (viz shora) úřadem čestným, jehož jen důvody shora dotčené sprostiti mohou. Arciť třeba, by porotce k zasedání porotnímu byl náležitě obeslán. Toto obeslání zavazuje porotce v čas se dostaviti, jak k početí zasedání, tak ke každému jednotlivému přelíčení, pro které lavice porotců ještě sestavena není. Kdo se nedostaví, neprokázav překážku neodvratitelnou neb kdo se vzdálí před ukončením zasedání porotního bez dovolení předsedy, potrestán budiž pokutou 50 zl. a stalo-li se tak opětně, až 100 zl. Proti tomuto nálezu lze v 8 dnech odpor vznésti buď proto, že stěžovatel obeslán nebyl aneb obeslán byv pro překážku nepředvídatelnou a neodvratitelnou dostaviti se nemohl. Odpor vznésti sluší u soudu porotního aneb není-li tento již pohromadě u sborového soudu I. stolice; rozhodnutí tomuto nelze žádným opravným prostředkem odporovati (§ 23 cit. zák.).

Porotce úřad vykonávající zaujímá právní postavení soudce; to platí zejména ohledně neodvislosti, nestrannosti a postavení úředního. Může se tudíž podobně jako soudce dopustiti zločinů úřadních sem spadajících (§§ 101, 104 a 105 tr. z.) Rozh. kas. s. č. sb. 142 bylo vysloveno, že předpis § 105 tr. z. vztahuje se plnou měrou i na svedení porotce činného jakožto trestní soudce, ke strannosti neb k porušení povinnosti úřední. Úřad svůj vykonává porotce bezplatně, avšak má nárok splniv povinnosti své na přiměřenou náhradu cestovného, když bydliště jeho jest od sídla soudu porotního přes jednu míli vzdáleno (§ 25 cit. z. a § 41 nař. min. spr. ze dne 19. listopadu 1873 č. 152 ř. z.).

2. Při hlavním přelíčení zvláště: Porotcové jsou povinni býti přítomni až do konce přelíčení a průběh jeho pozorně sledovati. Porotcové (i náhradní) jsou oprávněni obžalovanému, svědkům a znalcům otázky klásti a důkazy navrhovati. O jich návrzích rozhoduje soud (§ 315 tr. ř.). Na kladení otázek mají porotcové ten vliv, že mohou nejen během porady, nýbrž i dříve již žádati, by otázky byly změněny neb nové připojeny (§ 327 tr. ř. viz čl. Dotázky ku porotcům a rozh. kas. s. č. sb. 218 a 717). Porotcové jsou povinni, když jim předseda otázky odevzdal, odebrati se do poradní síně, zdržeti se od tohoto okamžiku všeho styku s osobami třetími a neopustiti síň poradní, pokud výrok nevynesli. Porotce, jenž proti tomu jedná, odsoudí soud k peněžné pokutě 10—100 zl. (§ 327 tr. ř.). Svou přísahou jsou porotcové vázáni výrok učiniti (nehledě k otázce dodatečné, když byli prve při dotázce hlavní přehlasováni, (§ 329 tr. ř.). V síni poradní zvolí si porotcové porotce vrchního a přistoupí k poradě o výroku. Jim přísluší posléz právo požádati během porady předsedu o vysvětlení (§ 32 tr. ř.). Viz články: Dotázky ku porotcům, Poučení porotců a Výrok porotců.